

VOJENSKÝ ZAJATECKÝ TÁBOR V GRINAVE (LETO 1944)

PETER ŠUMICHRAST

ŠUMICHRAST, P.: Convict camp Grinava (VII.-VIII./1944). *Vojenská história*, 4, 11, 2007, pp. 165 – 181, Bratislava.

The material approaches the historical facts linked with circumstances of foundation, activity and practical operation of the convict camp aimed at English and American aviators shot above Slovak republic. The convict camp was managed by the Ministry of Army of Slovak republic since 12 August 1944, in accordance with the Article 9 at sequence, of Geneva Act on Treatment of war convicts from 27 July 1929, which had been applied also by Slovak republic. The camp was organized in a military way and was under the commandership and management of the Ministry of Army of Slovak Republic. The camp operated up to the Slovak National Uprising, when it was released by its commander and he moved safely with a part of its convicts to Banská Bystrica. The saved aviators assembled in Banská Bystrica were transported by plane to Italy to the lands under the power of American military corps between 17.9.1944 and 7.10.1944.

Military history. Slovakia. World War Two. Prisoners camp Grinava.

V poslednom desaťročí vzniklo väčšie množstvo publikácií, vedeckých štúdií, materiálov a vedecko-populárnych článkov, ktorých obsah autori venovali histórii slovenských Vzdušných zbraní v rokoch 1939 – 1944.¹

Okrem problematiky účasti slovenského letectva v bojoch na východnom fronte, predovšetkým jej najúspešnejšie leteckej jednotky – letky 13, sa čitatelia mohli oboznámiť aj s historickými faktmi súvisiacimi s ochranou vzdušného priestoru Slovenska v rokoch 1943 – 1945. S touto problematikou úzko súvisí aj problematika zaobchádzania so zostrelenými americkými letcami, ktorých po pristátí na území Slovenskej republiky zaistili príslušníci jej bezpečnostných zložiek (slovenskej armády, resp. žandárstva).

Prví americkí letci, ktorí svoj bojový let tragicky skončili pri operačnom lete nad územím dnešného Slovenska, boli príslušníci 515. bombardovacej perute 376. bombardovacej skupiny 15. USAAF patriaci do posádky 2nd Lt. Franka P. Marcusa. Marcusov štvormotorový bombardér typu B-24 Liberator sa 16. júna 1944 o 9. 50 h zrazil s nepriateľským stíhačom.

1 Napr. ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1939-1944*. 2. zväzok. Bratislava : Magnet – Press Slovakia, 2000; taktiež STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1944-1945*. 3. zväzok. Bratislava : Magnet – Press Slovakia, 2003; taktiež KOŠOVAN, Š. – VONTORČIK, E.: Nitra, slovenské Coventry? EFFETA – Nitra, 2005; taktiež KAŠŠÁK, P. – HRODEGH, M. – SÚDNY, B.: Zajatecký tábor v Grinave. In: *Slovenská republika 1939-1945 očami mladých historikov IV*. Katedra histórie FHV UMB a Ústav vedy a výskumu UMB v Banskej Bystrici – Banská Bystrica, s. 249-257, 2005 taktiež RAJLICH, J.: *Za Boha a národ*. Svět křídel – Cheb: Svět křídel (ČR), 2006; taktiež BURSA, S.: *Stíhač Rudo Božík*. Cheb : Svět křídel, 2006; taktiež KAŠŠÁK, P. – HRODEGH, M.: *Konečná zastávka : Slovensko!* Klub priateľov vojenskej histórie Slovenska – 2007.

Zrážka mala takmer pre celú Marcusovu posádku fatálne následky. Z desaťčlennej posádky sa na padákoch zachránil len bombometčík 2nd Lt. Donald L. Schoenlein.² Neovládateľné americké lietadlo sa zrútilo v blízkosti obci Dolný Štál (Alistál)³.

Dňa 16. júna 1944, okrem tohto bombardovacieho lietadla, dopadli na územie dnešnej Slovenskej republiky ešte dva ďalšie americké Liberatory: stroj 2nd Lt. Paula Millera od 745. bombardovacej perute 456. bombardovacej skupiny, ktoré dopadlo pri obci Horné Saliby a bombardér Capt. Henry C. Reeda od 756. bombardovacej perute 459. bombardovacej skupiny 15. USAAF, ktorú svoju „vojnovú púť“ skončil v priestore Petržalka – Janíkov Dvor.

Avšak skutočne prvými americkými letcami, ktorí sa stali oficiálnymi zajatcami Slovenskej republiky, bola štvorica letcov patriacich do posádky 2nd Lt. Lincolna E. Artza od 758. perute 459. bombardovacej skupiny 15. USAAF, ktorí sa dňa 26. júna 1944 zúčastnili jedného z najväčších náletov 15. USAAF proti nepriateľským cieľom.⁴

Konkrétne išlo 2nd Lt. Lincolna E. Artza, S/Sgt. Frank J. Fuquay, Sgt. Edward E. Donatelli a Sgt. Richard Moulton. V ešte ten istý deň sa do rúk slovenskej armády dostal aj stíhací pilot 2nd Lt. Allen J. Wisner, príslušník 95. stíhacej perute 82. stíhacej skupiny 15. USAAF, ktorý svoju horiacu stíhačku typu P-38 Lighting opustil na padáku v priestore obce Pezinok. Po zaistení príslušníkom mestskej polície bol s popáleninami odtransportovaný na liečenie do Štátnej nemocnice v Bratislave.

Postupom času sa táto malá skupinka amerických zajatcov rozrástla až na 27 mužov (stav k 14. 7. 1944), ktorí sa nachádzali na rôznych miestach západného Slovenska (Bratislava, Trenčín). Zdraví letci sa najskôr nachádzali v tzv. zatimnom (rozumej dočasnom – pozn. P. Š.) zajateckom tábore vo vojenskom vysokoškolskom internáte v Bratislave, neskôr boli premiestnení do novozriadeného zajateckého tábora v Grinave. Ranení letci boli hospitalizovaní na špecializovaných oddeleniach nemocníc v Bratislave (vojenská nemocnica 1, štátna nemocnica) a Trenčíne (štátna nemocnica).⁵ Po 14. júle 1944 sa do zajateckého tábora v Grinave dostali ešte ďalší traja americkí letci: 1st Lt. John Grimm, S/Sgt. Ralph F. Fu-

2 2nd Lt. Donald L. Schoenlein si po dopade na zem zlomil oba členky. Po zajatí maďarskými vojakmi najskôr putoval do Komárna, neskôr do Budapešti. Nakoniec skončil v nemeckom zajateckom Stalag Luft III. KAŠŠÁK, P. – HRODEGH, M.: *Konečná zastávka: Slovensko!* Klub priateľov vojenskej histórie Slovenska – 2007, s. 27-28.

3 Podľa niektorých prameňov pri obci Opatovský Sokolec. Poznámka autora: obe obce spolu susedia, podrobnejšie pozri: mapa obcí v okrese Dunajská Streda.

4 Zostrel amerického štvormotorového bombardéru typu B-24H-10-DT Liberator, sériové číslo 41-28674, si na svoje konto pripísal slovenský stíhač rtk. Gustav Lang. Svoje v poradí druhé víťazstvo si „nevychutnal“, pretože pri odpútaní sa od zasiahnutého bombardéra ho zasiahli americkí sprievodní stíhači. Smrteľne zranený, s vypätím posledných síl, núdzovo pristál pri obci Miloslavov na Ostrove, kde aj skončil. Podrobnejšie pozri napr.: ŠUMICHRÁST, P. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1939-1944. 2. zväzok*. Bratislava : Magnet – Press Slovakia, 2000.

Dňa 26. júna 1944 malo 677 ťažkých bombardérov B-17 Flying Fortress a B-24 Liberator za úlohu zhradiť svoj smrtonosný náklad na leteckú továreň vo Schwechate, zoraďovacíu stanicu vo Florisdorfe, rafinérie v Korneuburgu, Florisdorfe, Moosbierbaume, Schwechate a na zimný prístav v Linzi a Lobau. Ich ochranu pred nepriateľskými stíhačmi malo zabezpečiť viac než 260 stíhacích pilotov letiacich na lietadlách typu P-51 Mustang, P-38 Lightning a P-47 Thunderbolt. Výsledok leteckých bojov bol pre všetky zúčastnené strany tragický. Na konci dňa si Nemci museli zo svojich počtov bojových lietadiel odpočítať 24 lietadiel, Maďari tri a Slováci až 7 stíhacích lietadiel Bf 109 G-6. Velenie 15. USAAF taktiež nemohlo ďalej rátať s posádkami 37 bombardérov a 6 stíhačiek. KAŠŠÁK, P. – HRODEGH, M.: *Konečná zastávka: Slovensko!* Klub priateľov vojenskej histórie Slovenska – 2007, s. 34-35. Porovnaj napr. ŠUMICHRÁST, P. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1939-1944. 2. zväzok*. Bratislava : Magnet – Press Slovakia, 2000, s. 134, pozn. č. 106.

5 VHA Bratislava : MNO SR 1939-1945, f. o. duchovenstvo, č. j. 747.628/II-14/1944.

chs a Sgt. Clyde M. Thompson, ktorí sa na územie Slovenska dostali z Protektorátu Čechy a Morava.⁶

Čo sa týka životných podmienok amerických letcov, zajatých na území Slovenska, možno konštatovať, berúc do úvahy obmedzenia vyplývajúce z prebiehajúcej vojny, že boli veľmi dobré.⁷ Všestranná starostlivosť MNO SR o amerických zajatcov (ubytovanie, stravovanie, zdravotná starostlivosť, kultúra, duchovné služby), „volný“ táborový režim a priateľský postoj väčšiny slovenských občanov k zajatcom sa v žiadnom prípade nedal zrovnávať s otvorenými prejavmi nepriateľstva nemeckého obyvateľstva voči spojeneckým letcom (často končiace lynčováním zajatých spojeneckých letcov – pozn. P. Š.) a komplexnou „starostlivosťou“, ktorá bola poskytovaná americkým zajatcom v nemeckých zajateckých táboroch.⁸

„Pobyt“ amerických letcov – zajatcov Slovenskej republiky v zajateckom tábore v Grinave sa ukončil v okamihu, keď sa do tábora dostali prvé informácie o vypuknutí Slovenského národného povstania. Zajatci sa po malých skupinkách vytrhali z tábora a smerovali do centra povstania – Banskej Bystrice. Časť utečencov do Banskej Bystrice dorazila, časť sa však dostala do rúk Nemcom, ktorí ich odtransportovali do svojich zajateckých táborov.

Zajatecký tábor v Grinave svoju činnosť pod slovenským velením definitívne ukončil jeho veliteľ npor. pech. Ján Šavel, ktorý ho v noci z 1. na 2. septembra 1944 rozpustil a spoločne s časťou strážnej jednotky a malou skupinkou amerických zajatcov zamieril do Banskej Bystrice.⁹

Štyridsaťjeden amerických letcov, ktorí sa rôznymi cestami dostali do Banskej Bystrice, v dňoch 17. septembra 1944 a 7. októbra 1944 leteckým transportom evakovali do Talianska.

X X X

Vo Vojenskom historickom archíve Bratislava, fond Ministerstvo národnej obrany Slovenskej republiky 1939 –1945, spisy dôverné 1944, je uložený materiál, ktorého obsah sa viaže k okolnostiam vzniku zajateckého tábora v Grinave. Materiál zároveň tvoria písomnosti, ktoré boli spracované za účelom fungovania tohto zajateckého tábora.

6 KAŠŠÁK, P. – HRODEGH, M. – SÚDNY, B.: Zajatecký tábor v Grinave. In: *Slovenská republika 1939-1945 očami mladých historikov IV*. Banská Bystrica: Katedra histórie FHV UMB a Ústav vedy a výskumu UMB –, 2005, s. 2251-252.

Podľa P. Kaššáka, M. Hrodegha a B. Súdneho sa v grinavskom zajateckom tábore mala nachádzať aj dvojica amerických zajatcov, ktorí sa vydávali za letcov. Išlo o Gordona Follasa a Davida McSorleyho, ktorí ušli z nemeckého Arbeitskommando 768 v Sliezsku.

7 Podľa svedectva bývalého veliteľa tábora, genmjr. v. v. Ing. Jána Šavela, ktoré bolo zverejnené na internetovej stránke nss.sk/historia/svedectvo-savela.htm, nebol vojenský zajatecký tábor v Grinave skutočným zajateckým táborom. Podľa neho išlo ...”škôr (o) prázdninový tábor, lebo zostrelení letci mali skoro úplnú slobodu. Tábor nebol ohraničený ostnatým drôtom, ani strážnymi vežami s guľometmi, ako iné zajatecké tábory.” ...”Chodili sme so zajatými letcami na kúpalisko. Zajatci mohli mať svoje priateľky. Títo zajatci boli pozývaní aj s priateľkami do vinárskych pivníc v Modre, alebo v Pezinku.”

8 Pozri napr. MATHENY, R. T.: *Ohniví jezdcí*. Praha : Magnet – Press, 1997 taktiež BEEMAN, L. A.: *Denník*. Banská Bystrica : Press – Group, 2006.

9 Do 7. októbra 1944, keď sa uskutočnil posledný z dvoch transportných letov amerických letcov zachránených na Slovensku, sa Banskej Bystrice dostalo až štyridsaťjeden amerických letcov. Išlo o časť bývalých zajatcov zo zajateckého tábora v Grinave, ako aj o posádky lietadiel zostrelených po 29. auguste 1944. Zachránení letci boli v dňoch 17. septembra 1944 a 7. októbra 1944 letecky evakuovaní do Talianska.

Dokument č. 1

MINISTERSTVO NÁRODNEJ OBRANY

Trenčín, 12. augusta 1944

Čís.:144.786 Dôv./II-2-3-1944.

Vec: Grinava – zajatecký tábor
pre amerických a anglických
letcov – zriadenie.

Vojenská akadémia -

Bratislava, /priamo/.

Z rozkazu p. ministra NO zriaďuje sa dňom 12. augusta 1944 „Zajatecký tábor Grinava“ /v ďalšom texte ZT, Grinava/.¹⁰

ZT – Grinava bude slúžiť pre sústreďovanie anglických a amerických letcov zajatých na území Slovenska.

Stravovanie paušálne v ZT – Grinava započne dňa 12. augusta 1944 večerou. Stravovací paušál určujem Ks 12. —, 2 /dve/ kávové konzervy a 700 gramov chleba denne.

Ako proviantníka pre ZT Grinava určujem proviantníka VAK.

VAK vyplatí zálohove:

1./ dôstojníkom po Ks 500. —,

2./ seargeantom/ v našom porovnaní dôst.zást.ašp./ po Ks 150. —

Okrem toho priznávam zajatcom tento mesačný služobný plat:

1./ majorom 1.750, — Ks

2./ stotníkom 1.450, — Ks

3./ nadporučíkom 1300, — Ks

4./ poručíkom 850, — Ks

5./ podporučíkom 850, — Ks

6./ seargeantom 4. —Ks denne

7./ mužstvu 1.50 Ks denne.

Tieto náležitosti priznávam odo dňa zajatia a jestli (správne „ak“ – P. Š.) deň zajatia pripadne na iný deň než prvého v mesiaci, patrí zajatcom alikvotný diel mesačného služobného platu.

K tomuto účelu určí ihneď:

I./ Vojenská akadémia:

1./ Jedného účtovného poddôstojníka z povolania /rtk. z pov. Kľučko/,

2./ jedného hlavného kuchára,

3./ zapožičia 40 /štyridsať/ súprav kompletného jedálenského náčinia a potrebné kuchynské náradie na prípravu stravy,

---

10 Podľa písomného záznamu na tzv. košielke spisového materiálu pod č. j. 475.378-I/2-1 Dôv.1944 sa k dátumu vzniku tábora uvádza nasledovné: „K veci: Minister národnej obrany nariadil zriadenie voj. zajateckého tábora.“ ...”I. Dňom 25. júla 1944 zriaďujem „Vojenský zajatecký tábor“ v Grinave /úradná skratka VZT-Grinava/, pozri príl. č. 1.“

- 4./ zriadi odbočku vojenského zátiašia pri ZT Grinava,
- 5./ zhotoví pre každého zajatca jednu pracovnú a jednu vychádzkovú novú rovnošatu zvláštnej farby.

II./ Jazdecký priezvedný oddiel 1 :

- 1./ jedného pomocného kuchára,
- 2./ pohotovostný oddiel: 1 dôstojník, 2 poddôstojníci a 20 mužov

III./ Peší pluk 1, náhradný prápor:

30 /tridsať/ kompletných posteľových súprav, bez postelí, ktoré dodá do ZT Grinava.¹¹

Mužstvo určené k ZT Grinava odovzdajte do počtu živých ZT Grinava.

Výdaje spojené s udržiavaním ZT Grinava pre zajatcov refunduje MNO a to zvlášť pre anglických, zvlášť pre USA, pričom do refundačných výkazov pojmite mimo platu /žoldu/ strav. paušálu tiež paušálny poplatok za odev a to Ks 2. — /dve/ na osobu a deň a poplatok za ubytovanie gážístov Ks 4. — denne za osobu a za ubytovanie mužstva Ks 3.—.

Refundačné výkazy predkladajte MNO mesačne.

Za ministra:

Prednosta intendantie MNO
pplk. intend. Ladislav Kasl, v. r.¹²

MINISTERSTVO NÁRODNEJ OBRANY

(pečiatka)

Trenčín 18. aug. 1944

Za správnosť:

nečitateľný podpis

Kabinet ministra NO,

Bratislava.

Na telefonický rozkaz predkladám nariadenie vydané MNO-int. pre ZT Grinava.

---

11 Gen. I triedy F Čatloš nariadil dňa 17. 8. 1944 pplk. int. E. Schnekovi odoslať do zajateckého tábora Grinava 25 kompletných dôstojníckych postelí. Tento materiál spoločne s písacím strojom mal byť do tábora dodaný do 48 hodín. Ako určitú zaujímavosť možno spomenúť, že sa uvažovalo aj o použití dôstojníckych postelí, ktoré na Slovensko ako vojnovú korisť doviezla slovenská armáda zo ZSSR. Nakoniec sa tieto posteľe nepoužili, pretože nemali ani matrace, ani podhlavníky. Nedostatkový materiál nakoniec preúčtovali na Hospodársku správu VAK od Náhradného práporu pešieho pluku 1. Podrobnejšie pozri: VHA Bratislava, f. MNO SR 1939-1945, spisy dôverné 1944, č. 144917/Dôv.II-2-3/1944

12 pplk. int. Ladislav KASL, nar. 16. 10. 1907 Ružomberok, absolvent Vojenskej akadémie v Hraniciach na Morave a Vysokej školy intendačnej v Prahe.

Za správnosť
Prednosta intendantcie MNO
pplk. intend. Ladislav KASL
(pečiatka)
pplk. Kasl
(vlastnoručný podpis)

Dokument č. 2

Štatút

zajateckého tábora v Grinave, zriadeného pre zajatcov nepriateľských vojnovodúcich štátov, internovaných príslušníkov cudzích armád.

Časť I.

Úvodné ustanovenia

Článok 1.

Podľa čl. 9 a nasl. Ženevskej dohody o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami zo dňa 27. júla 1929, ku ktorej pristúpila aj Slovenská republika uznesením vlády zo dňa 29. augusta 1929. /viď vyhláška ministerstva zahraničných vecí, uverejnená pod č. 240/1941 Sl. z./ Ministerstvo národnej obrany pre všetkých zajatcov nepriateľských vojnovodúcich štátov a internované vojenské osoby cudzích armád zriaďuje zajatecký tábor v Grinave.¹³

Tábor je vojensky organizovaný, pod dozorom a správou Ministerstva národnej obrany.¹⁴

Článok 2.

V tábore, zriadenom podľa článku 1. internujú sa jednak všetci príslušníci nepriateľských vojnovodúcich štátov, ktorí sa dostali do moci Slovenskej armády a boli zadržaní na Slovenskom výsosnom území, jednak príslušníci armád tých štátov s ktorými nie sme vo vojnovom pomere a ktorí boli na našom území akýmkoľvek spôsobom zadržaní.

Na všetky osoby vzťahujú sa ustanovenia štatútu a Ženevskej dohody o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami.

13 Vo vyhláške Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 240 z 9. septembra 1941 o prístupe Slovenskej republiky k Ženevskej dohode o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami sa uvádzalo: „Vláda Slovenskej republiky dňa 29. augusta 1939 sa uzniesla, že Slovenská republika pristúpi k Ženevskej dohode o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami zo dňa 27. júla 1929 a predseda vlády prístupnú listinu ten istý deň podpísal. Prístupná listina odoslala sa Spolkovej rade švajčiarskej, ktorej došla 15. septembra 1939, takže Dohoda podľa jej článku 36 nadobudla pre Slovenskú republiku účinnosť šesť mesiacov po tomto dátume.“ Slovenský zákonník, ročník 1941, čiastka 66, vydaná 12. 11. 1941.

14 Uznesenie vlády č. 1454/1944 z 11. 7. 1944. Podrobnejšie pozri: Slovenský národný archív Bratislava, fond Úrad Predsedníctva vlády SR, zákl. č. 1454/44, šk. č. 17.

Zaradenie do tábora.

Článok 3.

Zajaté /zadržané/ vojenské osoby dodajú sa do tábora v najkratšom možnom čase po zajatí /zadržaní/. Zajaté /zadržané/ vojenské osoby ihneď po dodaní do tábora podrobia sa lekárskej prehliadke. Prehliadku vykoná táborový lekár, t. j. posádkový lekár v Pezinku.

Ranených a nemocných treba ihneď po zajatí /zadržaní/ odovzdať do lekárskeho ošetrovania.

- 2 -

Článok 4.

Veliteľ tábora dodané osoby do tábora ihneď pri dodaní vypočuje a to za dozoru orgánu, ktorý určí MNO.¹⁵

Každý vojnový zajatec /zadržaná osoba/ je povinný udať /len ak sa ho na to pýtajú/ svoje skutočné meno a hodnotu alebo imatrikulačné číslo.

Odpoveď na oné otázky nemožno vynútiť.

Článok 5.

Zajatým /zadržaným/ vojenským osobám sa ponechajú ich súkromné predmety pre osobnú potrebu. Ponechá sa im šatstvo, obuv, bielizeň, prikrývku, plynovú masku, odznaky hodnosti a vyznamenania, osobné doklady, jedálnu misku a príbor, proviant a peniaze. Najmä sa nesmú odňať cenné predmety.

Vojenské veci: zbrane, munícia, kone, voj. rozkaz, náčrty, služobné knihy, denníky, mapy a buzoly, poľné ďalekohľady a fotografické prístroje.

Článok 6.

Každý zajatec /internovaný/ sa musí osobne zaviazat', že sa nevzdiali za stanovené hranice. Podrobnosti o vychádzke sú stanovené v táborovom poriadku.

Článok 7.

Po vypočutí veliteľ zajateckého tábora ubytuje zajaté /zadržané/ vojenské osoby primerane ich hodnosti.

Ubytovanie v tábore sa vykonáva podľa vzoru ubytovania vlastných vojenských osôb a to osobitne pre mužstvo a dôstojníkov.

Ubytovanie po stránke hygienickej sa stará veliteľ tábora a táborový lekár.

Časť III. (správne „Časť II.“ – pozn. P. Š.)

---

15 Npor. pech. Ján Šavel sa stal veliteľom zajateckého tábora v Grinave dňom 25. júla 1944. Dňom 31. júla 1944 bol premiestnený od Veliteľstva Pracovnej skupiny k MNO SR. Pozri: VHA Bratislava : MNO SR 1939-1945, spisy dôverné 1944, č. 459069Dôv.I/3/ 1944, sign. 70 2/52.

Veliteľ tábora.

Článok 8.

Zajatecký tábor podlieha priamo Ministerstvu národnej obrany.

-3 -

Jeho korešpondenciu a iné potreby vybavuje náčelník štábu MNO prostredníctvom I/4. Odd. MNO.¹⁶

Veliteľ tábora je zodpovedný za prísne dodržiavanie štatútu a ustanovení Ženevskej dohody o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami. Podlieha im (správne „mu“ – pozn. P. Š.) výkon disciplinárnej právomoci nad zajatcami v rozsahu jako (správne „ako“ – pozn. P. Š.) veliteľovi odlúčenej jednotky podľa služb. predpisu A-I-1. V tejto svojej funkcii je zodpovedný za riadny chod tábora, za čistotu tábora, za poriadok a disciplínu zajatca.

Ako veliteľ odlúčenej jednotky je okrem obvyklých povinností povinný obstarávať a kontrolovať odosielanú a prijímanú poštu zajatca, ktorú predostiera na cenzurovanie I/4 odd. MNO, ktoré povoľuje a sprostredkuje styk zajatcov so zástupcami ochranných mocností.

Všetky sťažnosti zajatcov veliteľ vypočuje a urobí nápravu, pokiaľ opatrenia nebudú v rozpore s ustanoveniami Ženevskej dohody.

Veliteľ tábora vedie evidenciu zajatcov podľa štátnej príslušnosti. Je povinný ihneď po dodaní zajatca do tábora oznámiť jeho osobné dáta MNO I/4 a Slovenskému Červenému krížu.

Nutné zákroky, ktoré veliteľ nemôže sám vo vlastne(j) kompetencii previesť, hlási MNO k príslušnému zariadeniu.

Bez povolenia a vedomosti veliteľa tábora nikto nesmie vstúpiť do tábora. Za dodržiavanie tohoto zákazu je veliteľ tábora osobne zodpovedný.

Časť IV. (správne „Časť III.“ – pozn. P. Š.)

Práva a povinnosti zajatcov.

Článok 9.

Všetky práva zajatých a internovaných osôb sa zachovávajú podľa ustanovení Ženevskej dohody o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami. Vzhľadom na ustanovenia čl. 4 cit. Dohody, slovenský štát len vtedy sa môže zaručiť za osobnú integritu zajatcov a internovaných osôb a bude sa bedlive (správne „pozorne“ – pozn. P. Š.) starať o ich riadne zaopatrovanie, keď príslušníci tábora budú náležite dodržiavať predpisy štatútu, kasárny (správne „kasárenský“ – P. Š.) poriadok a poslúchať rozkazy veliteľa tábora a jeho zástupcu.¹⁷

16 Stot. gšt. Ján Stanek zastával funkciu prednostu spravodajského oddelenia MNO SR (I/4.odd. MNO) od 1. 2. 1944 až 1. 9. 1944, keď opustil Bratislavu a pricestoval do Banskej Bystrice, centra Slovenského národného povstania. Podrobnejšie pozri napr.: KOL.: Vojenské osobnosti československého odboja 1939-1945. Praha : MO ČR, 2005, s. 268-269.

17 V článku 4 Ženevskej dohody o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami zo dňa 27. júla 1929 zverejnenom v Slovenskom zákonníku v roku 1941 sa uvádzalo: „Mocnosť, v moci ktorej sú vojnoví zajatci, je povinná starať sa o ich zaopatrovanie. Rozdiely v zaobchádzaní s vojnovými zajatcami nedovoľuje sa len, ak sa zakladajú na vojen-

Článok 10.

Ihneď po dodaní do zajateckého tábora zajatci /internovaní/ dostanú primerané šatstvo, bielizeň, obuv a propriety, pokiaľ ich nemajú alebo im už neboli dané.

Zajatci dostanú 2 rovnošaty /nie vojenskú/ jednu pracovnú a jednu vychádzkovú s viditeľným označením, aby ich oblek sa líšil od ostatného obyvateľstva.

Článok 11.

Stravovanie vojnových zajatcov prevádza sa z kuchyne zajateckého tábora, a to pokiaľ ide o dôstojníkov obdobne ako v dôstojníckych jedálňach, pokiaľ ide o osoby mužstva, obdobne ako u osôb mužstva slovenskej armády. Zajatcom je dovolené, aby z prostriedkov, ktoré im zostanú zo žoldu, prípadne z platu, si urobili prílepenie na strave. Za tým účelom je zriadená v zajateckom tábore kantína, v ktorej si môžu zajatci zaopatriť za ceny v miestnom obchode obvyklé potraviny a bežné predmety. Zisky kantíny sa použijú v prospech zajatcov. Akékoľvek kolektívne disciplinárne opatrenia týkajúce sa stravy sú zakázané.

Článok 12.

Peňažné náležitosti zajatcov riadia sa podľa výšky náležitostí vojenských osôb slovenskej armády obdobnej hodnoty a nesmú presahovať plat, na ktorý majú zajatci nárok, v armáde štátu, ktorým prislúchajú. Zajatí dôstojníci dostanú čistý plat /služné bez činovného/ so stravným bez akýchkoľvek prídavkov. Poddôstojníci a osoby mužstva dostanú ich hodnotu zodpovedajúci žold. Výplata náležitostí sa prevádza u dôstojníkov raz za mesiac, u osôb mužstva v čase výplaty hromadných peňažných náležitostí mužstva slovenskej armády.

Dôstojníci a osoby im na roveň postavené platia si stravu a ošatenie z platu, ktorý dostanú.

Po stránke hospodársko-správnej je vojenský zajatecký tábor pričlenený k hospodárskej správe VAKU.

Článok 13.

O zdravotný stav zajatcov a hygienu ubytovania sa stará lekár zajateckého tábora, ktorý

svoje návrhy a podnety cieľom realizovania v rámci štatútu (,) resp. ženevskej dohody oznámi veliteľovi tábora. Lekár zajateckého tábora poskytuje zajatcom lekárske ošetrovanie podľa potreby a v prípade (,) že zistí, že telesný stav zajatcov potrebuje ústavné liečenie, spolu s veliteľom zajateckého tábora zariadi bezodkladné dodanie chorých zajatcov do vojenskej nemocnice 1.¹⁸ Najmenej raz za mesiac vykoná lekár zajateckého tábora lekársku pre-

---

skej hodnoty, na zdravotnom stave telesnom alebo duševnom, na odborných schopnostiach alebo na pohlaví tých, ktorí ich požívajú." Ref. 13.

18 Vojenská nemocnica 1 sídlila v Bratislave. V súvislosti s operačnou činnosťou spojeneckého letectva nad úze-

hliadku všetkých zajatcov za účelom preskúmania všeobecného zdravotného stavu a tiež so zreteľom na nákazlivé choroby.

Článok 14.

Povinnosti zajatcov a všetkých príslušníkov tábora – pokiaľ nie sú v tomto štatúte uvedené – sú stanovené v táborovom poriadku. Zajatci sú povinní prísne dodržiavať najmä predpisy ohľadom vnútornej disciplíny tábora, ubytovania, hygieny a vzdialenia sa z tábora.

Článok 15.

Ministerstvo národnej obrany sa postará, aby v zajateckom tábore bol dostatok primeranej literatúry, kníh a zábavných hier pre rozptýlenie zajatcov. V tomto smere podáva veliteľ tábora Ministerstvu národnej obrany rôzne návrhy.

Slovenským červeným krížom, alebo inou kultúrnou inštitúciou dodané predmety môžu byť dané k dispozícii zajatcom len so súhlasom MNO odd. I/4.

Ohľadom vypožičiavania a vrátenia kníh, ako aj zaobchádzanie s nimi platia smernice pre vojenské knihovny (správne „knížnice“ – pozn. P. Š.).

Článok 16.

Vojnovým zajatcom je dovoľené vykonávať svoje náboženstvo a zúčastňovať sa na náboženských obradoch za podmienok a predpisov určených veliteľom tábora (.) prípadne MNO.

Článok 17.

Vojnovým zajatcom je dovoľené na povolenie veliteľa tábora opustiť rajón zajateckého tábora denne najviac na 2 hodiny cieľom zaobstarania si potrebných osobných vecí, prípadne cieľom rekreácie, v okruhu určenom

- 6 -

veliteľom tábora, ktorý okruh však nesmie presahovať obvod posádky.

Pri prechádzkach mimo obvodu zajateckého tábora môžu sa zajatí dôstojníci pohybovať bez dozoru na čestné slovo dané veliteľovi tábora, že zajatý dôstojník neprekročí stanovený okruh a že sa v určenom čase vráti naspäť. Osoby mužstva môžu opustiť obvod zajateckého tábora len za doprovodu (správne „sprievodu“ – pozn. P. Š.) služby.

Veliteľ zajateckého tábora podľa uváženia, potreby a odôvodnených žiadostí zajatcov, berúc do úvahy ich chovanie sa, môže so súhlasom MNO pozmeniť a predĺžiť čas určený pre prechádzky a rekreácie.

---

mím Slovenska a predpokladaným prisunom ranených spojeneckých letcov – vojnových zajatcov bolo v suteréne chirurgického oddelenia vojenskej nemocnice 1 vybudované uzavreté oddelenie s 10 nemocničnými lôžkami. Za jeho činnosť zodpovedal zvk. z pov. Ladislav Györfy. VENCEL, P. – MISTRÍK, J.: *História vojenskej nemocnice v Bratislave*. Bratislava, 2003, s. 111 taktiež VHA Bratislava, f. Vojenská nemocnica 1, spisy dôverné 1944, č. 21.067/Dôv.1944, šk. 47.

Článok 18.

Zajatcom je dovolené nosiť odznaky hodnosti a vyznamenania.

Článok 19.

Po príchode do tábora a pri ochorení najneskoršie do týždňa musí sa dať zajatcovi príležitosť poslať svojej rodine korešpondenčný lístok, /telegram/ (,) ktorý oznamuje zajatie a stav svojho zranenia.

Vojnoví zajatci sú oprávnení mesačne dvakrát písať svojim rodičom, alebo príbuzným a to na blanketoch (správne „tlačivách“ – pozn. P. Š.) vydaných Slovenským červeným krížom. Sú oprávnení prijímať balíky, listové a peňažné zásielky, ktoré im budú doručené prostredníctvom MNO, alebo Slovenského červeného kríža. /informačnej kancelárie/.

Článok 20.

Vojnoví zajatci môžu prijímať návštevy len so súhlasom veliteľa tábora, resp. Ministerstva národnej obrany.

Článok 21.

Vojnoví zajatci majú právo predniesť sťažnosti na zaobchádzanie v tábore a to pri raporte ústne veliteľovi tábora, alebo prostredníctvom neho písomne Ministerstvu národnej obrany, prípadne zástupcom ochranných mocností.

Článok 22.

Vojnoví zajatci môžu si so súhlasom MNO určiť dôverníkov, ktorí ich budú zastupovať pred vojenskými vrchnosťami, prípadne pred ochrannými mocnosťami. Ak tohto práva nepoužijú, je dôverníkom najstarší zajatý dôstojník.

7 -

Článok 23.

Zdravých vojnových zajatcov možno použiť na práce podľa ich hodnosti a schopnosti, okrem dôstojníkov a osoby im na roveň postavené. Neslobodno ich používať na práce, na ktoré sú telesne neschopní (,) na práce nezdravé, nebezpečné a na práce, ktoré sú v bezprostrednom vzťahu s vojnovými operáciami.¹⁹

19 Článok 31 Ženevskej dohody uvádza: „Práce, ktoré vykonávajú vojnoví zajatci, nebudú v nijakom bezprostrednom vzťahu s vojnovými operáciami. Najmä sa zakazuje upotrebiť zajatcov na výrobu a dopravu zbraní alebo streliva každého druhu, ako aj na dopravu materiálu, určeného pre bojujúce jednotky. Pri porušení ustanovení predošlého odseku zajatci majú možnosť po splnení alebo pri začiatku plnenia rozkazu predniesť svoje sťažnosti prostredníctvom dôverníkov, ktorých úlohy sa predvídajú v článkoch 43 a 44, alebo, ak niet dôverníka, prostredníctvom zástupcov ochrannej Mocnosti.“ Ref.13.

Prácu nezdravú, resp. nebezpečnú upravujú ustanovenia čl. 32 Ženevskej dohody takto: „Zakazuje sa používať vojnových zajatcov na práce nezdravé alebo nebezpečné. Každé zhoršenie pracovných podmienok čo disciplinárne opatrenie sa zakazuje.“ Ref.13.

Za práce konané pre správu zariadenia a udržiavania táborov, nedosta(nú) vojnoví zajatci žiadon (rozumej „žiaden“ – pozn. P. Š.) plat. Zajatci používaní na iné práce dostanú obdobnú odmenu, ako príslušníci slovenskej armády rovnakej hodnosti. Ohľadne tejto odmeny, ako aj pracovného času platia príslušné predpisy Najvyššieho úradu pre zásobovanie. Jednou polovinou odmeny takto získanej disponuje zajatec podľa svojej vôle, druhá polovina sa uloží v jeho prospech u hospodárskej správy VAKU a odovzdá sa zajatcovi po skončení zajatia. Ak zajatec medzi časom zomrie, odmena sa odošle diplomatickou cestou jeho deťom.

Pridelovanie zajatcov na práce mimo tábora sa vykoná podľa prílohy 2.

Vojnoví zajatci budú zaradení do pracovných oddielov, ktoré budú náležať zajateckému táboru. Veliteľ tábora je zodpovedný, aby v týchto oddieloch boli dodržiavané ustanovenia Ženevskej dohody.

Článok 24.

Vojnoví zajatci podliehajú zákonom, nariadeniam a rozkazom platným pre slovenskú armádu. Všetky rozkazy musia byť zajatcom oznámené a v ich reči tlmočené.

Článok 25.

Každý čin nedisciplinovanosti vojnových zajatcov potresce sa podľa príslušných ustanovení služobného predpisu A-I-1 so zreteľom na ustanovenie čl. 45 a 59 Ženevskej dohody o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami. Disciplinárne potrestanie náleží veliteľovi tábora, pokiaľ je to v jeho právomoci, inak Ministerstvu národnej obrany odd. I/4.²⁰

Vojnoví zajatci môžu byť trestaní len takými trestami, ktoré stanovujú práve citované predpisy. Prísne sa zakazuje akýkoľvek telesný trest.

Po odpykaní trestu sa s vojenskými zajatcami zaobchádza tak, ako by neboli bývali trestaní.

- 8 -

Článok 26.

Súdnu trestnú právomoc nad zajatcami vykonáva vojenský súd príslušný podľa sídla zajateckého tábora. Pre súdne trestné pokračovanie platia ustanovenia vojenského trestného zákona a vojenského trestného poriadku so zreteľom na ustanovenia čl. 60 až 67 Ženevskej dohody o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami.²¹

20 V článku 45 Ženevskej dohody sa uvádza: „Vojnoví zajatci budú podliehať zákonom, pravidlám a rozkazom platným v armádach Mocnosti, u ktorej sú zajatí. Každý čin nedisciplinovanosti bude oprávňovať voči nim k opatreniam, ktoré sa predvídajú týmito zákonmi, pravidlami a rozkazmi. Nedotknuté ostávajú však ustanovenia tejto kapitoly.“ Ref. 13.

V článku 59 Ženevskej dohody sa uvádza: „S výhradou príslušnosti súdov a vyšších vojenských vrchností disciplinárne tresty bude môcť uložiť dôstojník, poverený disciplinárnou právomocou vo funkcii veliteľa tábora alebo oddielu, alebo zodpovedný dôstojník, ktorý ho zastupuje.“ Ref. 13.

21 Na základe komplexného posúdenia ustanovení čl. 60-67 Ženevskej dohody o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami zo dňa 27. júla 1929 možno konštatovať, že základným právom každého vojnového zajatca, proti ktorému sa začalo súdne pokračovanie, je právo na spravodlivé súdne konanie. Za účelom zabezpečenia spravodlivého súdneho konania má vojnový zajatec nespochybniteľné právo na obhajovanie sa pred súdom, a to pri

Časť IV.

Záverčné ustanovenia.

Článok 27.

Zástupcovia Slovenského červeného kríža, zástupcovia ochranných mocností, alebo jej schválení delegáti po predchádzajúcom ohlásení u veliteľa tábora, majú právo kedykoľvek navštíviť zajatecký tábor a presvedčiť sa o stave zajatcov a zariadení tábora.

Článok 28.

O strážení zajateckého tábora a bezpečnosť vojnových zajatcov stará sa strážny oddiel, ktorý sa skladá z veliteľa, dvoch poddôstojníkov a 20 strelníkov. Veliteľom strážneho oddielu je veliteľ tábora.

Strážne mužstvo dodá JPO 1.²²

Článok 29.

Denný poriadok a ustanovenia o strážnej a dozornej službe sú obsažené (správne „uvedené“ – pozn. P. Š.) v domácom táborovom poriadku. /Príloha 1./

Článok 30.

Otázky neupravené týmto štatútom budú riešené podľa ustanovení Ženevskej dohody z 27. júla 1929 o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami.

Príloha: 1²³

D e n n ý p o r i a d o k

6.00 hod.	Budíček – ustrojovanie, úklud (správne „oblečenie“; „upratovanie“ – pozn. P. Š.) na izbách, poriadok v jednotlivých rajónoch pridelených mužstvu ubytovaných v jednotlivých barákoch.
7.30 hod.	Raňajky.
08.00 hod 11.00	Zamestnanie zajatcov voj. zaj. tábora podľa pokynov veliteľa voj. zaj. tábora.
11.00 – 14.00 h.	Obed-odpoľudňajšia prestávka.
14.00 – 16.00 “	Voľno pre mužstvo a dôstojníkov voj. zaj. tábora.
16.00 – 19.00 “	Zamestnanie podľa pokynov veliteľa voj. zaj. tábora.

účasti spôsobilého obhajcu a ak je to potrebné aj za účasti schopného tlmočníka. Ak si vojnový zajatec nezvoľí obhajcu, môže mu ho opatriť ochranná Mocnosť. Mocnosť, ktorá má v zajatí zajatcov, odovzdá ochrannej Mocnosti na jej žiadosť zoznam osôb, spôsobilých prevziať obhajobu. Zástupcovia ochrannej Mocnosti majú právo zúčastniť sa na hlavnom pojednávaní vecí. Toto právo zaniká len v prípade, že prerokovávaná vec je tajná. Podrobnejšie pozri: Ref. 13, čl. 60-67.

22 Jazdecký priezvedný oddiel (JPO).

23 V citovanom dobovom dokumente nie je označená ako Príloha 1.

- 19.00 – 19.30 “ Večera.
19.30 – 21.00 “ Voľno v priestore voj. zaj. tábora.

Strážne pravidlá pre voj. zaj. tábor v Grinave

I. – Účel služby.

Účelom strážnej služby vo voj. zaj. tábore je :

- 1/ zaistiť bezpečnosť voj. zaj. tábora,
- 2/ účasť na kontrole vstupu do voj. zaj. tábora, zamedziť uniknutie zajatcov vo voj. zaj. tábore a zamedziť vniknutie osôb nepovolanych do voj. zaj. tábora,
- 3/ kontrolovať, aby v čase zamestnania voj. zaj. tábora opúšťalo len to vlastné mužstvo, ktoré sa vykáže povolením veliteľa voj. zaj. tábora,

II. – Zloženie stráže.

Veliteľ /poddôst./ a 5 strážnych. Ústroj stráže podľa predpisu P-II-Ia zošit 3.

III. Výkon služby.

Stráž vo voj. zaj. tábore stavia:

1/ strážny č. 1 :

u vchodu do voj. zaj. tábora. Výstroj puška, nábojníky – bez prilby.

2/ strážny č. 2 :

od večierky do budička koná pochôdzku na dvore vo voj. zaj. tábore.

IV. Povinnosti veliteľa stráže a strážnych. .:

1/ Povinnosti veliteľa stráže :

- a/ musí poznať predpis A-I-2 a tieto strážne pravidlá,
- b/ rozdeľuje strážnych a dohliada na výkon služby,
- c/ poučuje jednotlivých strážnych o ich povinnostiach,
- d/ určuje vojakov ako doprovod (správne „sprievod“ – P. Š.) civ. návštev podľa pokynov veliteľa voj. zaj. tábora,
- e/ keď vypukne požiar v budovách voj. zaj. tábora vyrozumie veliteľa voj. zaj. tábora,
- f/ venuje so strážnymi pozornosť osobám, ktoré sa zdržujú v okolí zajateckého tábora a v prípade zhluknutia hlási to ihneď veliteľovi voj. zaj. tábora,
- g/ je zodpovedný za poriadok vo vnútri a v najbližšom okolí voj. zaj. tábora,
- h/ stará sa o zamykanie a odomknutie vchodu do voj. zaj. tábora.

2/ Povinnosti strážneho č. 1 :

- a/ stráži vchod do voj. zajateckého tábora. Dovoľuje vchádzať a vychádzať voj. osobám a zajatcom, ktorí sa vykážu povolením veliteľa voj. zaj. tábora,
- b/ hlási sa ministrovi národnej obrany, veliteľovi zaj. tábora,
- c/ osoby vynášajúce vchodom aktovky, kufry alebo balíky vráti a odkáže ich na veliteľa stráže

3/ Povinnosti strážneho č. 2 :

- a/ pozoruje a obchádza priestor ohradený voj. zaj. tábora.

Príloha: 2

Pridelovanie do práce zajatcov mimo obvod zajateckého tábora.

Vojnoví zajatci môžu byť zaradení do práce v zmysle ustanovení čl. 27 a nasl. Ženevskej dohody o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami.²⁴ Na žiadosť okresného úradu veliteľstvo tábora odovzdá zajatcov príslušnej žandárskej stanici, ktorá vykoná nad nimi dozor, /aj v tom prípade, ak boli zaradení do pracovného oddielu/.

Zajatci môžu byť pridelení do práce len spoľahlivým štátnym občanom. Pridelovanie zajatcov prevedie komisia, pozostávajúca z miestneho predsedu HSLS, z miestneho veliteľa HG, starostu obce a miestneho notára.

Zajatci sa odovzdávajú zamestnávateľovi na písomný reverz, v ktorom sa zamestnávateľ upozorní, že ručí za činy zajatca, eventuelne za jeho útek a je povinný zajatca pozorovať a každú závalu (správne „nedostatok“ – P. Š.) hlásiť príslušnej žandárskej stanici.

Ak je činnosť zajatca takého druhu, že ho nemožno ponechať ďalej v práci, žandárska stanica bez ďalšieho eskortuje zajatca späť do zajateckého tábora, ktorému podá súčasne správu. Zamestnávateľ je povinný prideleného zajatca poistiť u príslušnej nemocenskej poisťovni, obdobne ako tuzemských zamestnancov. Je povinný poskytnúť zajatcom primerané ubytovanie, stravovanie a so zajatcom musí zaobchádzať slušne.

Zajatec za svoju prácu musí dostať plat, z ktorého polovičku poukazuje zamestnávateľ hospodárskej správe VAKu, ktorá ju spravuje a vydá zajatcovi po ukončení zajatia, druhá polovička sa vydá zajatcovi pri výplate k dispozícii. Odmena musí byť primeraná k práci a vymeraná podľa tarifu Najvyššieho úradu pre zásobovanie.

Dokument č. 3

Veliteľstvo voj. zajateckého tábora v Grinave.

Táborový poriadok

pre tábor voj. zajatcov a internované voj. osoby.

I. Vstup do kasáreň:

1. Vstup do vojenského zajateckého tábora je zásadne dovolený len osobám v nich ubytovaných, alebo služobne prideleným a to vojenským osobám v rovnošate bez zvlášť vydaného preukazu, ostatným osobám len s povolením veliteľa vojenského zajateckého tábora. V tejto veci má veliteľ vojenského tábora všetku zodpovednosť.

2. Orgánom vojenských stavebných úradov je dovolený vstup do kasáreň k prehliadkam táborových miestností a objektov s povolením veliteľa vojenského zajateckého tábora.

3. Súdnym alebo iným úradným osobám zúčastneným v úradnom riadení alebo pri jeho

24 V článku 27 vyhlášky Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 240 z 9. septembra 1941 o prístupe Slovenskej republiky k Ženevskej dohode o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami sa uvádzalo: „Vojnu vedúci budú môcť používať na práce zdravých vojnových zajatcov podľa ich hodnosti a ich schopností, vynímajúc dôstojníkov a osoby im na roveň postavené. Predsa však, ak dôstojníci alebo osoby im na roveň postavené požadujú im zodpovedajúcu prácu, podľa možnosti sa im táto zaobstará. Vo vojne zajatí poddôstojníci môžu sa pribrať len na dozorné práce, iba že by výslovne požiadali o zamestnanie platené. Vojnu vedúci budú povinní vojnovým zajatcom, ktorí utrpeli úraz pri práci, priznať účasť po celý čas ich zajatia na výhodách z ustanovení, ktoré sa vzťahujú na robotníkov tej istej kategórie podľa zákonodarstva Mocnosti, u ktorej sú zajatci v zajatí. Nakoľko ide o vojnových zajatcov, na ktorých by sa tieto zákonné ustanovenia nemohli použiť v zmysle zákonodarstva tejto Mocnosti, zaväzuje sa táto Mocnosť odporúčať svojmu zákonodarnému zboru všetky vhodné opatrenia na spravodlivé odškodnenie obeti.“

príprave je vstup do voj. zajateckého tábora k úradnému výkonu dovolený len po predchádzajúcom upovedomení a za prítomnosti veliteľa voj. zajateckého tábora.

II. Opatrenia k zamedzeniu požiaru a uhasenia ohňa:

1. Na povalách, vo skladiskách, komorách a miestnostiach je zakázané fajčiť a chodiť s otvoreným svetlom. Ohne v kuchyni a v kachliach musia byť po večierke, dvierka k čisteniu komínov stále uzavreté a komíny podľa ustanovenia čistené. Pece nesmia (správne „nesmú“ – pozn. P. Š.) byť nikdy vykurované do červena, dymové rúry nesmú ležať na stene.

Všetky horľavé predmety ako papier, handry a pod. Nesmú byť v bezprostrednej blízkosti.

Popol vynáša sa do smetníku až po úplnom vyhasnutí.

Dymové rúry čistia sa raz do týždňa od sadzí, aby sa tieto v nich nezapálili.

Vo všetkých miestnostiach, skladiskách nech sú stále pripravené s vodou nádoby / vedrá, pútny a pod./

2. O tom, ako sa zachovať pri požiari vo voj. zajateckom tábore je nariadené v “Hasičskom nariadení”. Pre prípad požiaru platí toto nariadenie.

III. Zachovanie čistoty a poriadku vo voj. zajateckom tábore:

1. Označenie miestností:

Miestnosti voj. zajateckého tábora nech sú podľa ich užitia opatrené nápismi slovenskými. Nutný materiál dodá správa budov-Pezinok.

2. Osvetlenie vojenského zajateckého tábora:

Vchod do voj. zajateckého tábora, chodby, záchody musia byť po súmraku osvetlené.

Rozsvetcovanie a zhasínanie svetiel obstaráva veliteľ strážneho oddielu, ktorý tiež dbá na to (,) aby po večierke boli všetky svetlá zhasnuté, ktoré nie sú bezpodmienečne nutné.

Svetlom musí byť čo najviac šetrené.

Za jasných nocí sa vonkajšie svetlá nezažihajú. Zásadou musí byť, že nikde sa nesmie zbytočne svietiť

Dozor nad všetkým osvetlením prislúcha veliteľovi strážneho oddielu.

3. Opatrenia proti rozbitiu okien:

Otvorené okná musia byť vždy zabezpečené proti rozbitiu, za vetra musia byť okná zatvorené. Kto zavíná zbytočné rozbitie okenných tabulí (správne „tabúľ“ – P. Š.) musí ich nahradiť.

4. Opatrenia proti otriasaniu barákov:

Štiepať drevo a tĺcť uhlia sm(i)e sa len na dvore alebo v pivnici.

5. Mytie podlahy:

Kropiť podlahy pred metením nie je dovolené, stačí navlhčiť alebo mokrou handrou ovinúť metlu (,) ktorou sa zametá.

Miestnosti a chodby musia byť stále udržiavané v čistote a v poriadku. Raz do týždňa je nutné previesť dôkladné čistenie.

O rýchle vyschnutie podlahy po čistení treba sa postarať výdatným vetraním (,) aby dosky nehnili.

Veliteľ voj. zajateckého tábora prideli určitý počet mužstva zo strážneho oddielu na tieto práce.

6. Čistota v tábore:

V tábore a v najbližšom jeho okolí musí byť najväčšia čistota a poriadok.

Čistota studní a vodovodov (,) ako aj kúpeľní a ich najbližšiemu okoliu musí sa venovať

zvýšená pozornosť. Zvlášť s vodovodným zariadením v kúpeľni musí sa opatrne zachádzať. Kohútiky (správne „Kohútiky“ – P. Š.) vodovodov musia byť po každom použití náležite uzavreté (,) aby voda zbytočne neodtekala, nesmú však byť násilím zatvárané (,) aby sa nepoškodzovali. Každé poškodenie vodovodného zariadenia a poškodenia alebo opotrebovanie kohútikov (správne „kohútikov“ – pozn. P. Š.) musí byť ihneď hlásené správe budov a ňou opravené.

Najväčšej čistoty a poriadku je treba dbať na záchodoch.

Záchody musia byť riadne čistené a dezinfikované.

Pohadzovanie rôznych predmetov /handier, papierov, cigariet a pod./ na záchodoch sa prísne zakazuje.

7. Kropenie v tábore:

Kropenie za suchého počasia v letných mesiacoch k zamedzeniu prílišného (správne prílišného – P. Š.) prašenia vo voj. zajateckom tábore sa obstaráva konvami (správne „krhlami“ – pozn. P. Š.) dodanými správou budov.

8. Odvážanie snehu a posypávanie chodníkov:

V zimných mesiacoch nahromadený sneh je zavčas vyvezený, aby pri ľadovciach (správne „poľadovici“ – P. Š.) boli chodníky posypané popolom alebo pieskom.

9. Chovanie psov a kočiek v tábore:

Chovanie psov a mačiek v tábore bez povolenia sa zakazuje. Tak isto je zakázané vodiť psov do tábora.

10. Šanovanie táborového zariadenia:

Snahou každého jednotlivca musí byť (,) aby s táborovým zariadením bolo čo najviac šanované. Jakékoľvek (správne „Akékoľvek“ – P. Š.) prenášanie táborového zariadenia do iných miestností nie je dovolené. Tiež prevádzanie všetkých adaptácií táborového zariadenia bez úradného prejednávania (správne „prerokovania“ – P. Š.) je prísne zakázané.

11. Manipulácia s elektrickým a iným zariadením:

Akúkoľvek manipuláciu a inštaláciu elektrického zariadenia nepovolným sa prísne zakazuje.

Veliteľ voj. zajateckého tábora:
npor. Pech. Šavel Ján²⁵
vlastnoručný podpis

25 Ján ŠAVEL, nar. 12. 10.1912 Štiavnik, okr. Poprad. Absolvent 8 tried reálneho gymnázia. Príslušník čs. armády od 1. 10. 1937. Absolvent školy na dôstojníkov pechoty v zálohe 17. divízie v Levoči (1937-38). Od 1. 8. 1939 vymenovaný za poručíka pechoty a súčasne aktivovaný do zboru dôstojníkov z povolania. Počas služby v slovenskej armáde zastával nižšie veliteľské funkcie: veliteľ pomocnej roty, správca pracovného práporu (V., resp. IV.), veliteľ zajateckého tábora. V septembri 1939 sa vo funkčnom zaradení veliteľa roty sa zúčastnil bojov proti Poľsku. Účastník Slovenského národného povstania. Jeho pôsobenie v období po zapojení sa do národného boja za oslobodenie približujú nasledovné riadky vyňaté zo Šavelovho hodnotenia Prijímacou komisiou MNO ČSR z 21. 6. 1946: „Dňa 29. 8. 1944 po započatí Slovenského národného povstania ako veliteľ zajateckého tábora amerických letcov v Grinave umožnil týmto oslobodenie a sám previedol týchto na povstalecké územie do Ban. Bystrice. Počas povstania zúčastnil sa bojov a po jeho potlačení bojov ako partizán až do 28. 1. 1945 kedy bol v bojoch pri Medveďove ťažko ranený. Po vyliečení hlásil sa hneď do čs. armády“. Po zmene politického systému prepustený v hodnosti majora pechoty do zálohy, väznený. Po roku 1989 rehabilitovaný, povýšený do vojenskej hodnosti generálmajora v zálohe. VÚA Praha, f. kvalifikačných listín, KL J. Šavela.